

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Козаченко Анатолій Іванович,
доктор юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри теорії та історії держави і права,
Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Полтава
e-mail: a.i.kozachenko@ukr.net
ORCID 0000-0002-4568-7964

doi: 10.21564/2414–990x.140.121896
УДК 340.15

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ЗА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (1917–1918 РОКИ)

Проаналізовано особливості створення Українською Центральною Радою конституційної комісії та її діяльності з розробки проекту Конституції України. У липні 1917 р. комісія підготувала перший проект Конституції України – «Статут вищого управління України». У грудні 1917 р. Мала Рада затвердила другий проект Конституції УНР. 29 квітня 1918 р. вона прийняла третій проект Конституції УНР – «Статут про державний устрій, права і вольності УНР». Проекти Конституції України 1917–1918 рр. не набули чинності, але вони свідчать про високий рівень розвитку вітчизняної конституційної думки.

Ключові слова: Конституція; конституційний процес; конституціоналізм; конституційна комісія; Українська Центральна Рада; Українська Народна Республіка.

Козаченко А. И., доктор юридических наук, доцент, заведующий кафедрой теории и истории государства и права, Полтавский юридический институт Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Полтава.
e-mail: a.i.kozachenko@ukr.net ; ORCID 0000-0002-4568-7964

Конституционный процесс в период Украинской Центральной Рады (1917–1918 годы)

Анализируется процесс создания Украинской Центральной Радой конституционной комиссии и ее деятельность по разработке проекта Конституции Украины. В июле 1917 г. комиссия подготовила первый проект Конституции Украины – «Статут высшего управления Украины». В декабре 1917 г. Малая Рада утвердила второй проект Конституции УНР. 29 апреля 1918 г. она приняла третий проект Конституции Украины – «Статут о государственном устройстве, правах и вольностях УНР». Проекты Конституции Украины 1917–1918 гг. не вступили в силу, но они свидетельствуют о высоком уровне развития отечественной конституционной мысли.

Ключевые слова: Конституция; конституционный процесс; конституционализм; конституционная комиссия; Украинская Центральная Рада; Украинская Народная Республика.

Постановка проблеми. Дослідження історії виникнення, становлення і розвитку вітчизняного конституціоналізму є новим напрямом історико-правової науки, що був започаткований у пострадянський період. Важливою складовою формування вітчизняного конституціоналізму є конституційний процес за доби Української Народної Республіки.

Актуальність теми статті зумовлюється необхідністю використання історичного досвіду вітчизняного конституційного процесу доби Української Народної Республіки для підготовки та проведення конституційної реформи за сучасних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Після проголошення незалежності України у 1991 р. до проблеми вітчизняного конституціоналізму доби Української Народної Республіки зверталися фахівці у галузі історії держави і права та конституційного права В. Д. Гончаренко (V. D. Honcharenko), В. С. Журавський (V. S. Zhuravskiy), В. М. Єрмолаєв (V. M. Yermolaiev), С. Г. Кащенко (S. H. Kashchenko), В. П. Колісник (V. P. Kolisnyk), В. В. Кравченко (V. V. Kravchenko), А. Р. Крусян (A. R. Krusian), О. М. Мироненко (O. M. Myronenko), В. О. Рум'янцев (V. O. Rum'iantsev), І. Є. Словська (I. Ye. Slovskya), С. В. Шевчук (S. V. Shevchuk) та ін.

Мета статті – дослідити процес формування Українською Центральною Радою конституційних комісій, їх склад, джерела розробки проектів Конституції України, розгляд і затвердження проектів Конституції України.

Виклад основного матеріалу. Період національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. започаткував новітній етап розвитку вітчизняного конституціоналізму. Як стверджує А. Р. Крусян (A. R. Krusian), «формування парадигми українського конституціоналізму» та «створення української моделі конституціоналізму» відбулося в період 1917–1921 рр. [1, с. 43].

Лютнева буржуазно-демократична революція в Росії 1917 р. ліквідувала самодержавство та створила умови для проведення демократичних реформ. Тимчасовий уряд Росії, до складу якого увійшли представники буржуазно-демократичних партій, серед іншого проголосили намір запровадити у Росії федеративний устрій та республіканську форму правління. Зміну державного ладу Росії юридичним чином мала закріпити ухвалена Всеросійськими установчими зборами конституція. Це створювало умови для реалізації на практиці ідей вітчизняного конституціоналізму. На початковому етапі державного будівництва України суб'єкти політичного процесу керувалися конституційними ідеями М. Грушевського щодо відновлення української державності у формі автономії у складі демократичної Росії, так званім «планом автономізації».

Перший етап конституційного процесу розпочався після ухвалення Українською Центральною Радою (далі – УЦР) 10 червня 1917 р. І Універсалу – політико-правового акта, що проголошував право України на автономію у складі

федеративної Росії. 20 червня УЦР створила конституційну комісію для підготовки проекту конституції України у складі восьми осіб. До комісії увійшли члени УЦР, що репрезентували політичні партії та громадські організації: М. Левицький – голова комісії, М. Шраг, Є. Касьяненко, Б. Бабич, С. Єфремов, М. Стасюк, В. Бойко, О. Чайківський [2, с. 107]. Слід зазначити, що УЦР не надала належного значення професійній складовій формування конституційної комісії – жоден із членів комісії не мав юридичної освіти та досвіду роботи у державних установах. 23 червня 1917 р. УЦР ухвалила інструкцію про конституційну комісію, згідно з якою до складу комісії повинно входити 100 осіб – представників від національних груп, політичних партій, громадських організацій, територіальних одиниць. Особливим чином УЦР звертала увагу на національне представництво у складі комісії. Згідно з інструкцією право на представництво у складі комісії, окрім українців, мали національні меншини, частка яких у населенні України складала не менше 1 % [2, с. 120]. Так, за національною ознакою до складу комісії повинні увійти від українців – 71 особа, від росіян – 11, від євреїв – 8, від німців і поляків – по 2, від білорусів, татар, чехів, молдаван, греків і болгар – по одному представнику [2, с. 125]. Окрім цього, УЦР зважала на територіальне, партійне та професійне представництво у складі комісії. За партійною належністю члени комісії були представниками переважно лівих соціалістичних партій. Варто звернути увагу на ту обставину, що до складу комісії мали увійти лише 12 осіб від Всеукраїнського правничого товариства – фахівців у галузі державного права [2, с. 126]. Керівним органом комісії стала створена УЦР президія у складі 30 осіб. Відповідно до інструкції конституційна комісія могла приймати рішення за умови присутності не менше 55 членів. Свою роботу комісія мала розпочати не пізніше 10 липня 1917 р. [2, с. 126].

Спираючись на ідеї М. Грушевського, конституційна комісія розробила перший проект тимчасової Конституції України – «Статут вищого управління України». 29 липня 1917 р. цей проект, що складався із 21 пункту, затвердила УЦР. Проект закріплював автономний державно-правовий статус України у складі федеративної Росії та тимчасові вищі органи державної влади – Українську Центральну Раду і Генеральний Секретаріат. Згідно з проектом остаточно питання української державності повинні були вирішити Всеросійські та Українські Установчі Збори [3, с. 100]. Статут не врегульовував територію Української автономії, не передбачав джерела фінансування органів державної влади України. За оцінкою І. Нагаєвського, Статут мав ознаки політичної декларації [4, с. 83]. З огляду на обсяг та зміст «Статуту вищого управління України», цей документ слід кваліфікувати як тимчасову малу Конституцію України. Проте Тимчасовий уряд Росії відмовився санкціонувати запропонований УЦР конституційний проект. 17 серпня 1917 р. Тимчасовий уряд ухвалив «Тимчасову інструкцію Генеральному Секретаріату Тимчасового Уряду на Україні» – конституційний акт, що закріплював автономію України у межах п'яти губерній: Київської, Волинської, Подільської, Полтавської і Чернігівської. Територія

автономії могла бути розширена, якщо на цьому буде наполягати земське самоврядування тих повітів, де переважну частину населення склали етнічні українці. Найсуттєвішим недоліком Інструкції було те, що вона не надавала законодавчих повноважень УЦР [2, с. 213–214].

Важливе значення для конституційного процесу мало прийняття УЦР 1 серпня 1917 р. регламенту – «Розкладу роботи Малої Ради і її комісій». Розклад передбачав удосконалення парламентських процедур з питань законотворчої та законодавчої діяльності. Так, законопроекти на розгляд Малої Ради могла вносити лише спеціально створена Малою Радою комісія. Кворум для розгляду законопроектів Малою Радою складав не менше 2/3 від її загального складу. Законопроекти розглядалися після доповіді комісії. Розклад урегульовував питання проведення парламентських дебатів та порядок проведення голосування по законопроектах [2, с. 208–210].

Восени 1917 р. конституційна комісія продовжила роботу з розробки проекту Конституції України. 30 жовтня 1917 р. під час сьомої сесії УЦР М. Грушевський виступив із доповіддю «про роботу комісії по виробленню автономного статуту України» [2, с. 374]. Згідно з проектом суверенна влада в Україні повинна належати Українським Всенародним Зборам. Частина влади визнавалася за федеральним парламентом Росії [2, с. 374].

7 листопада 1917 р. внаслідок організованого більшовиками державного перевороту Тимчасовий уряд було ліквідовано. Це стало підставою для прийняття УЦР III Універсалу. Проект Універсалу підготували і узгодили представники фракцій соціал-демократів та соціал-революціонерів. Під час ухвалення III Універсалу результати голосування членів Малої Ради були такими: 42 – «за», 4 – «утримались» [5, с. 283]. Оприлюднення III Універсалу відбулося у Києві за присутності представників бельгійської, італійської, румунської і французької дипломатичних місій [5, с. 283].

III Універсал проголосив автономний статус Української Народної Республіки (далі – УНР) у складі демократичної Росії. Згідно з III Універсалом до складу української автономії мали входити дев'ять етнічних українських губерній. УЦР проголошувалася органом законодавчої влади, а Генеральний Секретаріат – вищим органом виконавчої влади УНР. Універсал містив програму широких демократичних перетворень: проголошував загально визнані демократичні права людини і громадянина, скасовував смертну кару і приватну власність на землю, проголошував необхідність розвитку місцевого самоврядування, визнавав право на національно-персональну автономію руського, єврейського, польського та інших народів, що проживали в Україні, встановлював восьмигодинний робочий день і робітничий контроль над промисловістю. В Універсалі наголошувалося, що «остаточні форми державного устрою будуть визначені на Українських та Всеросійських Установчих Зборах» [2, с. 398–401]. Як зазначає В. Д. Гончаренко (V. D. Honcharenko), III Універсал – це конституційно-установчий акт та програмний документ [6, с. 36]. Він став значним кроком на шляху до прийняття демократичної Конституції України.

Прийняття III Універсалу започаткувало другий етап конституційного процесу в УНР. Після ухвалення III Універсалу конституційна комісія відновила свою роботу [7, с. 17]. У процесі розробки проекту Конституції України вона керувалася III Універсалом Від імені комісії М. Грушевський сформулював основні положення проекту Конституції УНР, що були опубліковані 20 листопада 1917 р. у газеті «Народна воля» [8, с. 68]. Комісія брала до уваги рекомендації голови УЦР М. Грушевського, котрий пропонував закріпити у Конституції УНР наступне: 1) демократичний державний устрій УНР та права громадян; 2) характер відносин УНР з Російською федеративною демократичною республікою; 3) законодавчу владу Всенародного Зібрання УНР; 4) статус Кабінету Міністрів – вищого органу виконавчої влади УНР; 5) право Генерального Суду УНР на контроль за державною владою; 6) Голова Всенародного Зібрання є Головою УНР [8, с. 68]. У листопаді-грудні 1917 р. конституційна комісія активно працювала над розробкою проекту конституції. Відомо, що під час його розробки між членами конституційної комісії розгорнулася дискусія. Незважаючи на встановлення у Росії антидемократичного більшовицького режиму, М. Грушевський наполягав на необхідності збереження автономного статусу України у складі Росії. Противниками «плану автономізації» виступали самостійники на чолі із авторитетним ученим-правознавцем С. Шелухінін (S. Shelukhin) [9, с. 50–58]. Серед українських есерів точилася дискусія щодо форми правління Української держави. Частина із них відстоювала ідею запровадження парламентської республіки, інші були прихильниками встановлення радянської республіки [10, с. 37]. У джерелах відсутня інформація про те, чи було винесено проект конституції на попередній розгляд комісії законодавчих внесень, яка була створена Малою Радою у складі 25 осіб з метою удосконалення законодавчого процесу [11, с. 65].

10 грудня 1917 р. Мала Рада після постатейного розгляду у трьох читаннях у поіменному режимі затвердила проект Конституції УНР. Він складався із восьми розділів та 72 статей. Розділ I закріплював територію та автономний державно-правовий статус УНР у складі Федеративної Російської Республіки. Розділ II містив перелік демократичних прав і свобод громадян УНР. Організація влади будувалась на принципах поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову. Згідно з розділами IV–VI вищими органами влади УНР були Всенародне Зібрання – орган законодавчої влади і Кабінет Міністрів – вищий орган виконавчої влади УНР. Формування та порядок діяльності Всенародного Зібрання УНР відповідало принципам парламентаризму. Проект Конституції УНР встановлював парламентську республіку. Проект передбачав судові гарантії діяльності місцевого самоврядування та національних організацій [12, с. 5–11]. Отже, проект Конституції УНР 1917 р. відповідав основним принципам європейського конституціоналізму початку ХХ ст. Його було опубліковано у газеті «Народна воля» 16, 17 і 20 грудня 1917 р.

Проект Конституції УНР 1917 р. мав бути винесений на розгляд і затвердження Установчих Зборів УНР. 11 листопада 1917 р. Мала Рада ухвалила Закон

«Про вибори до Установчих Зборів Української Народної Республіки» [2, с. 411]. Установчі Збори повинні були розпочати свою роботу 22 січня 1918 р. Але у зв'язку із більшовицькою агресією проведення виборів до Установчих Зборів, що проходили у січні 1918 р., було зірвано.

22 січня 1918 р. УЦР прийняла IV Універсал. У Л. Винара знаходимо інформацію про те, що до конституційної комісії було внесено три проекти Універсалу: перший – М. Грушевського, другий – В. Винниченка, третій – М. Салтана і М. Шаповала. За основу тексту IV Універсалу конституційна комісія взяла проект М. Грушевського. УЦР провела три читання Універсалу. За результатами поіменного голосування підтримали ухвалення Універсалу 39 членів Малої Ради, «проти» – 4 і «утримались» – 6 [5, с. 290]. Отже, розробка і санкціонування IV Універсалу проходило із дотриманням парламентських процедур.

Як відомо, IV Універсал проголошував Українську Народну Республіку суверенною державою. Він передбачав низку важливих конституційних і програмних положень щодо державного устрою України: 1) укладення миру з більшовицькою Росією; 2) встановлення Українськими Установчими Зборами влади народу; 3) проведення виборів до місцевих рад і міських дум; 4) передачу трудовому народові землі без викупу; 5) запровадження державно-народного контролю над банками. IV Універсал наголошував на необхідності скликання у «найближчі тижні» Установчих Зборів для прийняття конституції [12, с. 102–104]. Але у зв'язку із більшовицькою агресією скликати Установчі Збори не вдалося. 11 квітня 1918 р. УЦР ухвалила постанову про скликання Установчих Зборів 12 травня 1918 р. [12, с. 270].

Після прийняття IV Універсалу конституційну комісію очолив А. Степаненко – заступник голови УЦР, депутат від партії соціалістів-революціонерів. У джерелах не збереглася інформація про склад комісії. Але як зазначає Л. Винар, одним із провідних авторів проекту Конституції був М. Грушевський [5, с. 306]. С. Г. Каченко стверджує, що комісія працювала «енергійно і плідно» [4, с. 17]. Але роботу над проектом ускладнювала соціально-економічна криза та німецько-австрійська військова присутність. У протоколі засідань УЦР зазначено, що комісія розробляла проект Конституції УНР поспіхом [3, с. 328]. У своїй роботі комісія спиралася на демократичні конституції країн Європи і США, III і IV Універсали УЦР, закони «Про адміністративно-територіальний поділ України», «Про національно-персональну автономію» та інші законодавчі акти. Але основним джерелом нового проекту Конституції УНР став проект Конституції УНР 1917 р.

27 квітня 1918 р. А. Степаненко запропонував терміново внести проект конституції на розгляд і затвердження УЦР. Голова УЦР М. Грушевський вніс на розгляд УЦР пропозицію щодо проведення надзвичайного засідання Малої Ради 29 квітня для розгляду проекту конституції [12, с. 314]. 29 квітня УЦР у неповному складі Малої Ради на закритому засіданні о 17 годині розпочала розгляд проекту Конституції УНР – «Статуту про державний устрій, права і вольності УНР». Від комісії по проекту конституції виступив А. Степаненко, після

чого розпочалося постатейне читання і обговорення. За результатами першого читання Мала Рада одностайно схвалила проект Конституції УНР. Після цього розпочалося постатейне читання, під час якого всі статті конституції приймалися з незначними редакційними правками. Лише три члени УЦР утрималися голосувати за ст. 1, котра проголошувала державний суверенітет УНР [3, с. 328]. Проект Конституції УНР було розглянуто Малою Радою у трьох читаннях [11, с. 67]. Після короткого обговорення Мала Рада прийняла «Статут про державний устрій, права і вольності УНР» у редакції, запропонованій конституційною комісією [8, с. 70]. Керуючись IV Універсалом, санкціонувати Конституцію УНР мали Установчі Збори. Конституція УНР 1918 р. не пройшла промульгацію і не була опублікована, тож не набула чинності. Тому Конституцію УНР 1918 р. слід вважати конституційним проектом – результатом розвитку вітчизняної конституційної думки.

Висновок. Конституційний процес за доби Української Центральної Ради розпочався 10 липня 1917 р. зі створення конституційної комісії. Склад конституційної комісії УЦР формувала, керуючись політичними, а не професійними критеріями. Конституційна комісія складалася переважно із представників соціалістичних партій та національних організацій. Процес розробки проектів конституції гальмувався суперечностями, що виникали між членами конституційної комісії – представниками різних політичних партій. Конституційний процес складався із трьох етапів. Під час першого етапу у липні 1917 р. конституційна комісія розробила проект тимчасової Конституції України – «Статуту вищого управління України». З прийняттям III Універсалу розпочався другий етап конституційного процесу. У грудні 1917 р. конституційна комісія розробила другий проект Конституції УНР, який затвердила Мала Рада. Найсуттєвішим недоліком роботи комісії слід вважати те, що вона не відмовилася від ідеї закріплення за Україною статусу автономії у складі Росії. Прийняття IV Універсалу 22 січня 1918 р. започаткувало третій етап конституційного процесу, який завершився ухваленням Малою Радою 29 квітня 1918 р. «Статуту про державний устрій, права і вольності УНР». Проекти Конституції України 1917–1918 рр. не набули чинності, але вони свідчать про високий рівень розвитку вітчизняної конституційної думки. Конституційний процес в Україні за доби Української Центральної Ради носив демократичний характер. Він спирався на принципи європейського конституціоналізму та власний національний конституційний досвід.

Список літератури:

1. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
2. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали : у 2-х т. Київ: Наукова думка, 1996. Т. 1. (4 березня – 9 грудня 1917 р.) / ред. кол. В. А. Смолій, В. Ф. Верстюк та ін. 587 с.
3. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття. Нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. 288 с. (Препринт).

4. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. Київ: Укр. письменник, 1993. 413 с. (Препринт).
5. Державний Центр Української Народної Республіки в екзилі: статті і матеріали / ред. Л. Винар, Н. Пазуняк. Філадельфія, Київ, Вашингтон: Фундація ім. С. Петлюри в США; Веселка; Фундація родини Фещенко-Чопівських, 1993. 494 с.
6. Гончаренко В. Утворення Української Народної Республіки як важливий етап на шляху до незалежності України. *Право України*. 2017. № 11. С. 32–39.
7. Кашенко С. Г. Підготовка Конституції Української Народної Республіки (1918 р.). *Революція в Україні у ХХ–ХХІ століттях: співзвуччя епох*: матеріали І Міжнар. наук. конф. (Одеса, 18-19 листопада 2005 р.). Одеса, 2005. С. 15–19.
8. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції. Київ: Знання, 1993. 192 с.
9. Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів. Дрогобич, 1992. 248 с.
10. Логвиненко І. А. Конституція УНР 1918 року: історія розробки, прийняття та оцінки в історіографії. *Право і безпека*. 2017. № 1(64). С. 35–39.
11. Ермолаєв В. Організація і регламент діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2017. № 11. С. 58–69.
12. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2-х т. Київ: Наукова думка, 1996. Т. 2. (10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р.) / ред. кол. В. А. Смолій, В. Ф. Верстюк та ін. 421 с.

References:

1. Krusjan, A.R. (2010). Suchasnyj ukrainskyj konstytucionalizm. Kyiv: Urinkom Inter [in Ukrainian].
2. Smolij, V.A., Verstuk, V.F. (Eds). (1996). Ukrainska Centralna Rada. Dokumenty i materialy: Vol. 1–2, Vol. 1. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
3. Gunchak, T. (1993). Ukraina: persha polovyna XX stolittja. Narysy politychnoj istorij. Kyiv: «Lybid» [in Ukrainian].
4. Nagaevskij, I. (1993). Istorija ukrainskoj derzhavy dvadecjatogo stolittja. Kyiv: «Ukr. pismenyk» [in Ukrainian].
5. Vinar, L., Pazuniak, N. (1993). Derzhavnyj zentr Ukrainskoj Narodnoj Respubliky v ekzyli. Statti i materialy. Filadelfij, Kyiv, Vashington: Ukr. pismenyk [in Ukrainian].
6. Goncharenko, V.D. (2017). Utvorenia Ukrainskoj Narodnoj Respubliky jak vazhlyvyj etap na shliahu do nezalezhnosti Ukrainy. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 11, 32–39 [in Ukrainian].
7. Kashchenko, S.G. (2005). Pidgotovka Konstitucij Ukrainskoj Narodnoj Respubliky (1918 r.). *Revolucia v Ukraini u XX–XXI stolittiah: spivzvuča epos*: proceedings of the Scientific Conference. Odessa, 15–19 [in Ukrainian].
8. Slusarenko, A.G., Tomenko, M.V. (1993). Istorija ukrainskoj konstitucij. Kyiv: Znannij [in Ukrainian].
9. Sheluhin, S. (1992). Ukraina – nazva nashoj zemli z najdavnishyh chasiv. Drogobich [in Ukrainian].
10. Logvinenko, I.A. (2017). Konstitucij UNR 1918 roku: istoria rozrobky, pryjnatia ta ocinki v istoriografij. *Pravo i bezpeka*, 1 (64), 35–39 [in Ukrainian].
11. Ermolaev, V.M. (2017). Organizacia I reglament dialnosti Ukrainskoj Centralnoj Rady. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 11, 58–69 [in Ukrainian].
12. Smolij, V.A., Verstuk, V.F. (Eds). (1996). Ukrainska Centralna Rada. Dokumenty i materialy: Vol. 1–2, Vol. 2. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].

Kozachenko A. I., Doctor of Law, Assistant Professor, Head of State and Law Theory and History Department of Poltava Law Institute of Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Poltava.

e-mail: a.i.kozachenko@ukr.net ; ORCID 0000-0002-4568-7964

Constitutional Process under Ukrainian Central Council (1917–1918)

The article analyzes creation of the Constitutional Committee by the Ukrainian Central Council (UCC) and its activities with a view to developing a draft of the Constitution of Ukraine. Formation of the Constitutional Committee of the UCC was guided by political rather than professional criteria. In July 1917, the Committee prepared the first draft of the Constitution of Ukraine – “Charter of the Supreme Administration of Ukraine”. Given the scope and content of the “Charter of the Supreme Administration of Ukraine”, this document should be qualified as a temporary minor Constitution of Ukraine. Adoption of the Third Universal of the UCC on November 7, 1917 began the second stage of the constitutional process in the Ukrainian People’s Republic (UPR). In December 1917, the Mala Rada (Minor Council) approved the second draft of the Constitution of the UPR. The Fourth Universal, adopted by the UCR on January 22, 1918, marked the beginning of the third stage of the constitutional process which ended with adoption of the “Charter on State System, Rights and Freedoms of the UNR” by the Mala Rada on April 29, 1918. The drafts of the Constitution of Ukraine of 1917–1918 did not come into force, but they imply the high level of development of the national constitutional thinking. The constitutional process in Ukraine under the Ukrainian Central Council was democratic. It relied on the principles of European constitutionalism and own national constitutional experience.

Keywords: Constitution; constitutional process; constitutionalism; Constitutional Committee; Ukrainian Central Council; Ukrainian People’s Republic.

Надійшла до редколегії 27.01.2018 р.